Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Ympäristövaliokunta 22.9.2020 HE 116/2020 vp

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Luontoympäristöosasto
Lainsäädäntöneuvos Johanna Korpi

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta

Tausta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi luonnonsuojelulakia. Lakiin lisäisiin uusi luku, jossa säädettäisiin luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon toimenpiteiden tukemisesta. Esitys toteuttaa osaltaan Helmi-elinympäristöohjelman täytäntöönpanoa: tukijärjestelmän myötä yksityismailla voidaan toteuttaa Helmi-elinympäristöohjelmaan sisältyviä, luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen kunnostuksen ja hoidon toimia. Ehdotuksella pyritään yleisesti kehittämään vapaaehtoisuuteen perustuvia toimenpiteitä ja kannusteita entistä paremmin turvata ja hoitaa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita.

Luontotyyppien ja lajien uhanalaisuudesta tehtyjen arvioiden perusteella Suomen luonnon monimuotoisuus köyhtyy yhä. Tämä tarkoittaa, että nykyiset toimet ja keinot sekä niiden volyymi eivät ole riittäviä, vaan tarvitaan uusia keinoja ja niiden entistä vaikuttavampaa kohdentamista monimuotoisuuden turvaamisen kannalta. Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen on myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoite.

Esityksen valmistelussa on oltu yhteydessä mm. maa- ja metsätalousministeriön asiantuntijoihin sekä ehdotetun lain että valmisteilla olevan asetuksen osalta.

Lisätalousarviosidonnainen esitys

Esitys liittyy vuoden 2020 VI lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lisätalousarvioehdotukseen sisältyy ympäristöministeriön momentin 35.10.21 (Eräät luonnonsuojelun menot) muutos, jonka perusteella määrärahaa voitaisiin käyttää ehdotetun lain mukaiseen tukemiseen. Nykyinen kirjaus mahdollistaa määrärahan käytön valtionavustuksiin, muttei tavarana tai palveluna annettavaan tukeen.

Lakiin uusi vapaaehtoisuuteen perustuva tukijärjestelmä

Uudella ehdotetulla tukijärjestelmällä mahdollistetaan luonnonsuojelulain soveltamisalan puitteissa luonnon monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tukeminen. Tukijärjestelmällä täydennettäisiin olemassa olevia muita taloudellisia kannustimia luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämiseksi. Tuki myönnettäisiin tavaroiden ja palveluiden muodossa. Palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi elinympäristöjen ja luontotyyppien hoito- ja ennallistamistoimia, kuten niittoa, puiden raivausta ja laidunnuksen järjestämistä, ja tavaroilla esimerkiksi laidunnuksen järjestämisen edellyttämiä aitaamistarvikkeita.

Tuki olisi harkinnanvaraista, ja käytettävät määrärahat riippuisivat valtion tulo- ja menoarviosta. Tuen myöntämisen harkinta perustuisi keskeisesti luonnonsuojelulain nojalla tehtäviin lajisuojelua, luontotyyppien suojelua tai maisemansuojelua koskeviin päätöksiin ja lisäksi Helmi-ohjelmassa asetettaviin tarkempiin tavoitteisiin. Tuen myöntämisen edellytyksenä olisi, ettei samaan toimenpiteeseen ole myönnetty muuta julkista rahoitusta.

ELY-keskus toimisi tukiviranomaisena ja järjestäisi tavaroiden ja palvelujen hankinnan keskitetysti ostopalveluja hyödyntämällä. Ehdotus mahdollistaisi siten uudenlaisia tulonhankintamahdollisuuksia muun muassa

maatalousneuvojille, koneurakoitsijoille, luonnonhoitopalveluyrittäjille ja maatalousyrittäjille. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi hankkia palvelun myös tuen hakijalta tai maanomistajalta itseltään.

Tukea voitaisiin myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille ja muille yhteisöille sekä julkisyhteisöille – pois lukien valtiolle - edellytysten täyttyessä. Esitykseen sisältyvät säännökset muun muassa EU:n valtiontukeen sovellettavien säädösten noudattamisesta, tuesta, tuen järjestämisestä, tuen hakemisesta ja maanomistajan suostumuksesta, tuen myöntämisen edellytyksistä ja päätöksestä sekä sopimuksesta. Lisäksi ehdotukseen sisältyvät tuen keskeyttämistä, takaisinperintää, kirjanpitoa ja oikeusturvakeinoja koskevat säännökset.

Luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen lajien, luontotyyppien ja maisemien hoidon ja kunnostuksen tukijärjestelmän tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden edistäminen tavalla, joka ei keskimäärin edistä tuen saajan taloudellista toimintaa, eikä tuen saaja siten tyypillisesti saa tuesta rahassa mitattavaa hyötyä. On arvioitavissa, että tuki valtaosin kohdistuisi sellaisille alueille ja kohteisiin, joilla ei harjoiteta taloudellista toimintaa. Tilanteessa, jossa tuen kuitenkin arvioitaisiin edistävän tuen saajan taloudellista toimintaa, se voitaisiin myöntää ainoastaan hakemuksen perusteella. Tällä menettelyllä varmistettaisiin osaltaan valtiontukea koskevien Euroopan Unionin sääntöjen edellytysten toteutuminen. Jotta lisäksi varmistetaan, että maanomistaja on kaikissa tilanteissa tietoinen tuettavan toimenpiteen toteuttamisen yksityiskohdista, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tehdä tuensaajan kanssa sopimuksen toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen yksityiskohdista. Mikäli tuki myönnetään maanomistajan kirjallisen suostumuksen perusteella, sopimus olisi aina tarpeen. ELY-keskus ei saisi tällöin antaa myönteistä päätöstä tuesta ennen kuin toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen ja toteuttamisen yksityiskohdista on tehty sopimus maanomistajan ja ELY-keskuksen välillä.

Esitys muodostaisi puitteet tukijärjestelmälle lain tasolla. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin kohdekohtaisista tuen edellytyksistä, valtiontukea koskevien kulloistenkin EU-säännösten edellytyksistä ja muista tarvittavista seikoista.

Esityksen mukainen vastaava tukijärjestelmä sisältyy myös lakiin vesienhoidon ja merienhoidon järjestämisestä (HE 60/2020, 507/2020), jonka tavoitteena on edistää vesienhoidon toimenpiteitä. Ko. lain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus maatalousmaan kipsikäsittelyyn vuosina 2020-2025 myönnettävästä tuesta (VNA 510/2020).

Perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon tukemista koskeva asetus

Hallituksen esitysluonnoksen kanssa lausunnolla on ollut luonnos valtioneuvoston asetukseksi, jossa säädettäisiin perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon tuesta. Tuettavaa toimintaa ovat perinnebiotooppien tarvittava kunnostaminen ja niiden hoidon edellyttämät toimenpiteet. Asetusluonnos on jatkovalmistelussa ja sitä tehdään yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Ajankohtaisia tietoja Helmi-ohjelmasta

Helmi-ohjelman tavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla vesi- ja rantaluontoa. Vuonna 2020 valmistellaan ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteistyönä sekä yhteistyössä sidosryhmien kanssa pitkän aikavälin Helmi 2030 -ohjelma, jossa asetetaan määrällisiä tavoitteita elinympäristöjen tilan parantamiseksi sekä suojelualueille että niiden ulkopuolelle. Kaikki toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen. Helmi-ohjelma on tarkoitus viedä valtioneuvoston päätettäväksi toukokuussa 2021. Tämän lisäksi on vuonna 2020 luonnonsuojeluhallinnossa (ELY-keskukset ja Metsähallituksen Luontopalvelut) aloitettu luonnonsuojelualueilla kohteiden selvitykset ja inventoinnit sekä käytännön kunnostus- ja hoitotoimet.

Liitteet: diat ja luonnokset asetukseksi ja perustelumuistioksi